

הלכות בכורות

יש בכללן חמש מצוות שתי מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש בכורות; (ב) שלא יאכל בכור תמים חוץ לירושלים; (ג) שלא יפדה הבכור; (ד) להפריש מעשר בהמה; (ה) שלא יגאל מעשר בהמה. וכללתי המעשר עם הבכור לפי שמעשה שניהם אחד, והכתוב כללו עמו: שנאמר "את-דמם תזרק" (במדבר יח, יז) כן למדו מפי השמועה, שזה דם מעשר ודם בכור. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות בכורות פרק א

א. מצוות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, בין באדם בין בבהמה טהורה בין במין החמור, בין שהיו שלמים בין שהיו טרפות שנאמר "קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם, בבני ישראל באדם, ובבהמה" (שמות יג, ב); וכלן לכוהנים. בכור אדם ובכור חמור נפדין, ופדיונן לכוהן; ובכור בהמה טהורה נשחט בעזרה כשאר קדשים קלים, זורקין דמו ומקטירין אמוריו, כמו שבארנו במעשה הקרבנות, ושאר הבשר נאכל לכוהנים: שנאמר "אך פדה תפדה... אך בכור-שור... לא תפדה קדש הם... ובשרם, יהיה-לך..." (במדבר יח, טו-יח).

ב. בכור בהמה טהורה שהוא בעל מום, בין שגלד במומו בין שנפל בו מום אחר שהיה תמים הרי הוא לכוהן. אם רצה אוכלו בכל מקום, או מוכרו, או מאכילו למי שירצה, אפלו לגוי: מפני שהוא חלין, שנאמר "וכי-יהיה בו מום, פסח או עור... השמא והטהור יחדו, כצבי וכאיל" (דברים טו, כא-כב); והרי הוא נכסי כוהן.

ג. מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה, ויאמר הרי זה קדש שנאמר "תקדיש, לה' אלהיך" (דברים טו, יט); ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאליו, וקדשתו מרחם היא.

ד. מצוות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ, ובחוץ לארץ. ואין מביאין בכורות מחוץ לארץ לארץ, שנאמר "ואכלת לפני ה' אלהיך... מעשר דגנה תירשך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך" (דברים יד, כג): ממקום שאתה מביא מעשר דגן, אתה מביא בכור בקר וצאן; וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן אין אתה מביא בכור בקר וצאן, אלא יאכל במומו. ואם הביא אין מקבלין ממנו, ולא יקרב; אלא יאכל במומו.

ה. מצוה זו נוהגת בין בפני הבית, בין שלא בפני הבית, כמו מעשר דגן; ואינה נוהגת במקדשין, כשהן בקדשתן קדם שיפדו, בין קדשי מזבח, בין קדשי בדק הבית.

ו. [ו-ז] הכל חייבין בבכור בהמה טהורה, כוהנים ולוים וישראלים. ואף על פי שהבכור לכוהן אם נלד לו בכור מקריב דמו ואמוריו כמו שבארנו, ואוכל שאר הבשר בתורת בכור: שנאמר "כל-הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך..." (דברים טו, יט). אבל בכור אדם ובכור בהמה טמאה כוהנים ולוים פטורין, כמו שבארנו בהלכות מתנות כהנה.

ז. הבכור נאכל בתוך שנתו, בין תמים בין בעל מום שנאמר

"לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה . . . וכי יהיה בו מום . . . בשעריך, תאכלנו" (דברים טו, כ-כב). ומאימתי מונה לו: אם תם הוא מונה לו מיום שמיני, שהוא ראוי להקרבה. ואם נלד בעל מום, מונה לו מיום שנלד והוא שכלו לו חדשיו, שהרי נראה לאכילה ביום לידתו; אבל אם לא ידע בודאי שכלו לו חדשיו, מונה לו מיום שמיני.

ח. נלד לו מום בתוך שנתו, רשאי לקימו כל שנים עשר חדש; נלד לו מום בסוף שנתו מתר לקימו שלוששים יום מיום שנפל המום, ואף על פי שהוא מתאחר לאחר שנתו. כיצד כגון שנפל בו מום בחמשה עשר יום לפני גמר שנתו, משלימין לו חמשה עשר אחר שנתו. נלד לו מום אחר שנתו אינו רשאי לקימו אלא עד שלוששים יום, ויאכל.

ט. הבכור בזמן הזה מניחו עד שיפול בו מום, ויאכל. ועד שלא נראה להראותו לחכם, רשאי לקימו שתים ושלוש שנים. ומה שנראה להראותו לחכם אם נלד בו מום בתוך שנתו, רשאי לקימו כל שנים עשר חדש; נלד אחר שנתו, מקימו שלוששים יום.

י. שנה שלבכור היא שנת לבנה תמימה, שנים עשר חדש מיום ליום; ואם היתה שנה מעברת נתעברה לו, ומונה שלושה עשר חדש. נלדו לו שני טלאים, אחד בחמשה עשר שלאדר הראשון, ואחד בראש חדש אדר שני זה שנלד בראש חדש אדר שני כיון שהגיע יום ראשון באדר שלשנה הבאה, עלתה לו שנה. וזה שנלד בחצי אדר ראשון לא עלתה לו שנה, עד חצי אדר שלשנה הבאה: הואיל ונלד בחדש העבור, מונין אותו לו.

יא. עבר ואחר הבכור לאחר שנתו אף על פי שהוא עובר בלא תעשה, אם היה תם הרי זה לא נפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום, שוחטו בכל מקום: שנאמר "מעשר דגנך תירשך ויצהרך, ובכרת בקרך וצאנך" (דברים יד, כג), מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה.

יב. אין נותנין את הבכור לפוהן כשיולד, שאין זו גדלה לפוהן, אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט, ויתננו לפוהן. ועד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור בהמה דקה, שלוששים יום; ובגסה, חמשים יום. ואם אמר לו הפוהן, תנהו לי בתוך זמן זה, ואני אטפל לעצמי אינו רשאי לתנו לו: שזה כמו מסייע על מתנותיו; וכבר בארנו בתרומות, שהפוחנים המסייעין בבית הגרנות ובבית המטבחים ובתוך הרועים אין נותנין להם מתנותיהן בשכרן.

יג. היה הבכור בעל מום, ואמר לו בתוך זמן זה, תנהו לי שאכלנו, או שהיה תמים, ואמר לו תנהו לי, בתוך זמן זה, שאקריבנו עתה הרי זה נותנו לו. ויראה לי שהבכור, נתן לכל פוהן שירצה.

יד. פוהן שאכל כזית מבכור תמים חוץ לירושלים לוקה מן התורה, שנאמר "לא-תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך ותירשך ויצהרך, ובכרת בקרך, וצאנך" (דברים יב, יז). וכן זר שאכל כזית מבכור, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה לוקה:

מפי השמועה למדו שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור, בין לפני זריקה בין לאחר זריקה.

טו. הבכור אין פודין אותו, שנאמר "אך בכור-שור או-בכור כשב או-בכור עז, לא תפדה" (במדבר יח, יז). וכן אין מוכרין אותו כשהוא תם שפיון שהוא עומד לקרבן, אין לכוהן בו זכות כדי למכרו; ובזמן הזה שאין בית, הואיל ולאכילה עומד, הרי זה מתר למכרו, ואף על פי שהוא תמים בין לכוהן, בין לישראל.

טז. בכור בעל מום יש לכוהן למכרו בכל זמן, בין שלא בפני הבית בין בפני הבית, בין חי בין שחוט; וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום מוכרו בבית אבל לא בשוק, כמו שבארנו בהלכות אסורי מזבח. אבל בשר בכור תמים אינו נמכר, מפני שהוא בשר קדש; וכוהנים שנמנו על הבכור, מתרין לשקל מנה כנגד מנה.

יז. המפשיט בכור בעל מום, הרי זה מתר להפשיטו באיזה דרך שירצה: אם רצה להרגיל, מרגיל. וכן שאר פסולי המקדשין אם רצה להפשיטן מן הרגל, מפשיט.